

กสม. ๒

รายงานผลการตรวจสอบ

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๑๕๙/๒๕๖๖

เรื่อง สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อันเกี่ยวเนื่องกับสิทธิเด็ก กรณีขอให้ตรวจสอบการละเมิดสิทธิเด็กในการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุม

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง เจ้าหน้าที่ตำรวจและบุคลากรทางการศึกษา

๑. ความเป็นมา

ผู้ร้องร้องเรียนทางไปรษณีย์ ตามคำร้องที่ ๑๔๑/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๔ ว่า นับตั้งแต่เกิดการชุมนุมเมื่อปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ ที่ส่วนใหญ่มีเด็กเข้าร่วมการชุมนุมเป็นจำนวนมาก โดยเด็กบางส่วนได้แสดงออกถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตนเองทั้งในโรงเรียนและพื้นที่สาธารณะ แต่กลับถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจและบุคลากรทางการศึกษา (ผู้ถูกร้อง) ข่มขู่ คุกคาม ใช้ความรุนแรง รวมทั้งใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อปราบปรามการแสดงออกของเด็ก ผู้ร้องเห็นว่า การกระทำดังกล่าวส่งผลให้เกิดความกังวลและความหวาดกลัวต่อเด็กที่จะใช้สิทธิและเสรีภาพของตน จึงขอให้ตรวจสอบ

๒. การตรวจสอบ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ และระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๖๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยพิจารณาจากการชี้แจงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานดังต่อไปนี้

๒.๑ รายการเอกสาร พยานหลักฐานจากการตรวจสอบ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ สรุปผลการประชุมเพื่อแสวงหาทางออกและจัดทำข้อเสนอแนะ กรณีสิทธิเด็ก ในสถานการณ์การชุมนุม เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๒ รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๒๐๓ - ๒๑๔/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔ กรณีการชุมนุมทางการเมืองในระหว่างเดือนกรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๔

๒.๑.๓ หนังสือสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ด่วนที่สุด ที่ ศธ ๐๒๐๔/๑๘๗๙๗ ลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๕ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๔ หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ตช ๐๐๑๑.๒๔/๓๕๐ ลงวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๖ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๕ ข้อมูลสถิติเด็กที่ถูกดำเนินคดีจากการแสดงออกและการชุมนุม เมื่อปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๖ จัดทำโดยศูนย์ [REDACTED]

๒.๒ ข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบ

๒.๒.๑ ข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ร้อง

จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลของอาสาสมัคร

[REDACTED] พบการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อเด็กที่ออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมทั้งในพื้นที่สาธารณะและโรงเรียน ใน ๔ เรื่อง ได้แก่ (๑) การจับกุม (๒) การแจ้งข้อกล่าวหาและการดำเนินคดี (๓) การปฏิบัติโดยไม่คำนึงถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของเด็ก และ (๔) การคุกคามเด็ก โดยมีข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑) ประเด็นการจับกุมเด็กที่ออกมาใช้เสรีภาพในการชุมนุม พบว่า มีเด็ก ๒๙ คน ถูกจับกุมในพื้นที่การชุมนุมโดยไม่มีหมายจับ โดยพนักงานสอบสวนให้เหตุผลว่าเป็นการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า ซึ่งในหลายกรณี เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่แจ้งข้อกล่าวหาหรือสิทธิตามกฎหมาย รวมถึงไม่ตรวจสอบในขณะที่จับกุมว่าผู้ที่ถูกจับกุมมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี หรือไม่ ทำให้เด็กที่ถูกจับกุมได้รับการปฏิบัติเหมือนผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ความรุนแรงในการจับกุมเด็กจนมีผู้ได้รับบาดเจ็บหลายคน เด็กที่ถูกจับกุมถูกรัดข้อมือด้วยสายรัดพลาสติกเป็นเวลานาน บางรายไม่ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างทันท่วงที และยังไม่ได้รับสิทธิในการพบผู้ปกครองและทนายความด้วย

/๒) ประเด็น...

๒) ประเด็นการแจ้งข้อกล่าวหาและการดำเนินคดี พบว่า มีเด็กจำนวนมาก ถูกดำเนินคดีอาญาเพียงเพราะใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุม จากการรวบรวมข้อมูล พบว่ามีการแจ้งข้อกล่าวหาต่อเด็กในฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ (ผู้ที่ถูกแจ้งข้อกล่าวหาอายุน้อยที่สุด มีอายุ ๑๔ ปี) มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๓๘ มาตรา ๑๔๐ มาตรา ๒๐๙ มาตรา ๒๑๐ มาตรา ๒๑๕ และมาตรา ๒๑๖ ความผิดฐานฝ่าฝืนข้อกำหนดตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ รวมทั้งความผิดอีกหลายฐาน ที่มีโทษปรับ

๓) ประเด็นการปฏิบัติโดยไม่คำนึงถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของเด็ก พบว่า เมื่อเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบการจับกุม ศาลกลับมีคำสั่งว่าเป็นการจับกุมที่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งหมด โดยเลือกพิจารณาเฉพาะช่วงเวลาที่เกิดการนำตัวมายังสถานที่แจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ไม่ได้ตรวจสอบไปถึงกระบวนการจับกุมว่าได้สัดส่วนหรือชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ บางครั้งมีการตรวจสอบการจับกุมในสถานที่เปิดซึ่งมีบุคคลอื่นรวมอยู่ด้วย โดยไม่มีการแยกเป็นสัดส่วน เช่น บริเวณห้องโถง เชื่อมต่อกับทางเข้าศาล หรือหน้าเคาน์เตอร์ติดต่อประสานงานของสำนักงานศาล

๔) ประเด็นการคุกคามเด็ก พบการคุกคามเด็กที่ออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมในหลายรูปแบบ อาทิ โรงเรียนแห่งหนึ่งตัดสิทธินักเรียนในการศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โดยให้เหตุผลว่านักเรียนไม่จงรักภักดีต่อชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ โรงเรียนบางแห่งสั่งให้นักเรียนคัดข้อความศิลาห่าและอาชีพอสุจริต ครูในโรงเรียนหลายแห่งเรียกนักเรียนเข้าพบหลังจากจัดกิจกรรมเคลื่อนไหว และสั่งคุมประพฤตินักเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า มีเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกเครื่องแบบติดตามตัวนักเรียนที่ออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพในการชุมนุมด้วย ซึ่งกรณีที่เกิดขึ้นนี้ ถือเป็นกรกระทำที่สร้างความกลัวต่อเด็ก อันถือเป็นกรกระทำที่ละเมิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม

๒.๒.๒ ข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ถูกร้อง

๒.๒.๒.๑ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๑) การดำเนินคดีกับเด็กที่มีมูลเหตุเนื่องมาจากการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และการชุมนุม นับแต่ปี ๒๕๖๓ ถึงเดือนมกราคม ๒๕๖๖ สามารถแยกการดำเนินงานตามพื้นที่รับผิดชอบ ได้ดังนี้

๑.๑) กองบัญชาการตำรวจนครบาลดำเนินคดีกับเด็ก ๒๘๑ คน รวม ๑๓๙ คดี ประกอบด้วยข้อกล่าวหาในฐานความผิดตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์

ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ มาตรา ๙ (๒) ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ มาตรา ๑๓๙ มาตรา ๑๔๐ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๒๑๗ มาตรา ๒๑๘ มาตรา ๒๒๑ มาตรา ๒๙๖ มาตรา ๓๖๘ มาตรา ๓๗๐ ความผิดตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. ๒๕๕๘ ความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๙๐ ความผิดตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ และความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๔๙๓

๑.๒) ตำรวจภูธรภาค ๑ ดำเนินคดีกับเด็ก ๑ คน ๑ คดี ด้วยข้อกล่าวหาในฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ มาตรา ๑๑๖ และความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๔๙๓

๑.๓) ตำรวจภูธรภาค ๓ ดำเนินคดีกับเด็ก ๓ คน ๓ คดี ประกอบด้วยข้อกล่าวหาในฐานความผิดตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ ความผิดตามประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคง เรื่อง ห้ามการชุมนุม การทำกิจกรรม การมั่วสุมที่ก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ความผิดตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ และความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๘

๑.๔) ตำรวจภูธรภาค ๙ ดำเนินคดีกับเด็ก ๑๘ คน ๔ คดี ประกอบด้วยข้อกล่าวหาในฐานความผิดตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ และความผิดตามประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคง เรื่อง ห้ามการชุมนุม การทำกิจกรรม การมั่วสุมที่ก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19

๒) สำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่มีนโยบายหรือข้อสั่งการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจติดตาม เข้าไปสอดส่องที่บ้านพัก หรือเข้าพบผู้ปกครองของเด็กเพื่อกดดันให้ตัดเตือนเด็กที่ออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุม

๓) สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีการฝึกอบรมเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ ทั้งการฝึกทบทวนและฝึกผู้ไม่เคยผ่านการฝึกอบรม รวมทั้งกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ ด้วยการจัดทำคู่มือปฏิบัติการดูแลการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ (ฉบับปี ๒๕๖๕) เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดูแลการชุมนุมสาธารณะในห้วงเวลาที่ผ่านมามีด้วย

๒.๒.๒.๒ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

๑) กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนในสถานศึกษาใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุม ด้วยการเปิดรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและนักศึกษา เพื่อส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยมีหนังสือแจ้งเวียน^๑ให้ทุกส่วนราชการแจ้งหน่วยงาน สถานศึกษาในสังกัด และหน่วยงานในกำกับ เปิดรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและนักศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการศึกษาและการเมือง พร้อมกำชับให้ผู้บริหารสถานศึกษาคำนึงถึงการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและความปลอดภัยของนักเรียนและนักศึกษา และจะนำผลการเปิดรับฟังความคิดเห็นเสนอผู้บริหารของกระทรวงต่อไป ทั้งนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้ขอให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานในพื้นที่ตรวจสอบสถานศึกษาในสังกัดอย่างใกล้ชิดเพื่อไม่ให้เกิดการปฏิบัติต่อนักเรียนและนักศึกษาอย่างไม่ถูกต้องในทุกรูปแบบ โดยหากมีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องให้ทุกหน่วยงานรายงานต่อสำนักบูรณาการกิจการการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการในทันที

๒) กระทรวงศึกษาธิการได้รับรายงานกรณีที่มีการข่มขู่ คุกคามหรือลงโทษนักเรียนที่เข้าร่วมการชุมนุมหรือแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในระบบการศึกษา จากข้อมูลสรุปผลการดำเนินงานคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕ พบว่า มีเหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างครูหรือบุคลากรทางการศึกษากับเด็ก รวม ๑๑๕ กรณี ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างไม่ล่าช้า พร้อมทั้งกำกับ ดูแล ติดตามให้มีการรายงานผลการแก้ไขปัญหาและเสนอหน่วยงานต้นสังกัดด้วยแล้ว

๒.๒.๓ ข้อเท็จจริงจากการดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๑) เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็น เรื่อง “สิทธิเด็กในสถานการณ์การชุมนุม (กรณีสามเหลี่ยมดินแดง)” โดยมีผู้เข้าร่วมจากทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และสื่อมวลชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิเด็ก รวมทั้งปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยของเด็ก

/ในสถานการณ์...

^๑ หนังสือสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ด่วนที่สุด ที่ ศธ ๐๒๑๔๕/๑๓๖๒๗ ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓ เรื่อง การเปิดรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน นักศึกษา เพื่อส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ในสถานการณ์ชุมนุม หลังจากการประมวลความคิดเห็นและข้อห่วงใยต่าง ๆ แล้ว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีข้อเสนอแนะไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อดำเนินการ ดังนี้

๑.๑) ควรจัดให้มีเวทีรับฟังความคิดเห็นจากเด็กที่เข้าร่วมการชุมนุม โดยมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม เพื่อแสวงหาทางออกร่วมกันและเปิดพื้นที่ในการใช้สิทธิและเสรีภาพ โดยปราศจากความรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจ

๑.๒) หน่วยงานของรัฐควรมีแนวปฏิบัติและวิธีการที่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อเด็กในพื้นที่การชุมนุม โดยจัดให้มีระบบดูแลเด็ก ตั้งแต่เริ่มชุมนุม ระหว่างชุมนุม หลังการชุมนุม และจัดให้มีการคัดกรองพื้นที่การชุมนุมให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย มีการติดสัญลักษณ์ให้แก่บุคคลที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ให้เจ้าหน้าที่สังเกตเห็นเพื่อให้มีการปฏิบัติที่เหมาะสม ทั้งนี้ หากมีการจับกุมเด็กต้องมีสหวิชาชีพเข้าร่วมด้วย

๑.๓) เจ้าหน้าที่ของรัฐควรจัดหามาตรการเชิงป้องกันที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการใช้เสรีภาพในการชุมนุมได้อย่างปลอดภัย และควรแยกกลุ่มผู้ชุมนุมให้ชัดเจนระหว่างผู้ก่อความรุนแรง และผู้ที่ชุมนุมด้วยความสงบ

๑.๔) สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรจัดอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชนเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้สอดคล้องตามมาตรฐานสากล พร้อมคำนึงถึงมิติของเด็กในการปฏิบัติงาน

๒) เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๔ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พร้อมด้วยพนักงานเจ้าหน้าที่ ลงพื้นที่สังเกตการณ์การชุมนุมทางการเมืองบริเวณแยกราชประสงค์พบว่า สถานการณ์เป็นไปในทิศทางที่ดี มีอาสาสมัคร XXXXXXXXXX เข้ามาคัดแยกและติดสายรัดข้อมือแสดงสัญลักษณ์ให้แก่เด็กที่เข้าร่วมการชุมนุม โดยเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี จะมีริบบิ้นแยกสี และมีหมายเลขโทรศัพท์ผู้ปกครองด้วย เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการชุมนุมแก่เด็ก

๓) เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จัดประชุมเพื่อติดตามผลความคืบหน้าการดำเนินการตามข้อเสนอแนะจากการประชุมระดมความคิดเห็น เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔ ปรากฏผล ดังนี้

๓.๑) ข้อเสนอเรื่องการจัดให้มีเวทีรับฟังความคิดเห็นจากเด็กที่เข้าร่วมการชุมนุม ที่ประชุมเสนอให้มีการจัดเวที ๔ เวที คือ เวทีเพื่อการสื่อสารระหว่างผู้เข้าร่วมชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เวทีสาธารณะเพื่อเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับเด็กในการแสดงความคิดเห็น และความต้องการของตน เวทีพื้นที่สร้างสรรค์ เวทีสำหรับเด็กที่ถูกดำเนินคดีจากการเข้าร่วมการชุมนุม

ทางการเมือง โดยมีสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการ

๓.๒) ข้อเสนอเรื่องแนวปฏิบัติและวิธีการที่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อ เด็กในพื้นที่การชุมนุม ที่ประชุมเสนอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติร่วมกับสำนักงานตำรวจ แห่งชาติและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกันลงพื้นที่สังเกตการณ์การชุมนุม เพื่อสอดส่องดูแลและร่วมกันวางแนวปฏิบัติต่อเด็กในพื้นที่การชุมนุมให้เป็นไปตามหลักสากล หากมีการ จับกุมเด็กที่กระทำความผิดระหว่างการชุมนุม ให้มีทีมสหวิชาชีพเข้ามาดูแลด้วย

๓.๓) ข้อเสนอเรื่องการคัดกรองพื้นที่การชุมนุมให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ตั้งจุดคัดกรองผู้เข้าร่วมชุมนุม เพื่อให้เป็นไปตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อโควิด - 19 และป้องกันการนำอาวุธเข้ามาในพื้นที่ชุมนุม มีอาสาสมัครโครงการในมือบ มีเด็กเข้ามาคัดแยกและติดสายรัดข้อมือแสดงสัญลักษณ์ให้แก่เด็กที่เข้าร่วมการชุมนุม แต่ยังไม่มีการแยก พื้นที่ในการชุมนุมให้เด็กโดยเฉพาะ

๓.๔) ข้อเสนอเรื่องการจัดหามาตรการเชิงป้องกันที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการใช้เสรีภาพในการชุมนุมได้อย่างปลอดภัย พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการ คัดแยกกลุ่มแกนนำ ผู้ก่อเหตุ และผู้เข้าร่วมการชุมนุมทั่วไป รวมทั้งได้วางมาตรการเชิงป้องกันการก่อเหตุ ความรุนแรง ด้วยการตั้งจุดตรวจคัดกรองเพื่อป้องกันการนำอาวุธเข้าไปในพื้นที่ชุมนุม ทั้งนี้ สำนักงาน ตำรวจแห่งชาติจะรับดำเนินการพัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เพื่อช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพในการคัดแยกกลุ่มผู้ชุมนุม และวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อห่วงกังวล เรื่องการใช้เครื่องพันธนาการกับเด็ก เช่น สายรัดข้อมือพลาสติก จึงเสนอให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมหลีกเลี่ยงการใช้เครื่องพันธนาการกับเด็กในขั้นตอนการจับกุม และควบคุมตัว

๓.๕) ข้อเสนอเรื่องจัดอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชนเพื่อให้ปฏิบัติ หน้าที่ได้สอดคล้องตามมาตรฐานสากล สำนักงานตำรวจแห่งชาติรับไปดำเนินการ โดยจะจัดทำโครงการ ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล โดยเฉพาะการเคารพสิทธิ ของเด็ก และหากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม แล้วเสร็จ จะนำมาใช้ประกอบการฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย

๔) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีรายงานผลการตรวจสอบ การละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๒๐๓-๒๑๔/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔ กรณีการชุมนุมทางการเมือง

/ในระหว่าง...

ในระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๔ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของเด็กในสถานการณ์การชุมนุม และมีความเห็นในสาระสำคัญดังนี้

๔.๑) การใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในหลายกรณี ไม่ได้ปฏิบัติตามหลักการใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชนตามแผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะและหลักสากล ทำให้ผู้ชุมนุมบางส่วนซึ่งยังเป็นเด็กได้รับบาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจ

๔.๒) ในหลายกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กำลังเกินกว่าเหตุในการจับกุมผู้ชุมนุมที่เป็นเด็ก ทำให้เกิดอาการบาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจ

๔.๓) การจับกุมผู้ชุมนุมที่เป็นเด็กและเยาวชนในหลายกรณี พบการใช้สายรัดพลาสติกเป็นเครื่องพันธนาการทั้งในขณะที่จับกุมและระหว่างควบคุมตัว แม้เด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมไม่มีพฤติการณ์หลบหนีหรือต่อสู้ขัดขวาง และได้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้วว่าตนเป็นเด็ก

๔.๔) พบการควบคุมตัวเด็กปะปนรวมกับผู้ใหญ่ โดยไม่มีการแยกพื้นที่ควบคุมตัวเด็กอย่างเป็นสัดส่วนหรือเป็นการเฉพาะ

๔.๕) พบการคุกคามเด็กที่เข้าร่วมการชุมนุมหลายกรณี เช่น การติดตามการใช้ชีวิตประจำวัน การถูกสืบค้นประวัติและนำไปเผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น

๔.๖) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีข้อเสนอแนะตามรายงานผลการตรวจสอบข้างต้น ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(๑) สำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องกำชับให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการใช้กำลังจับกุมผู้ชุมนุมต้องมีความเหมาะสมและพอสมควรแก่เหตุกับพฤติการณ์ของผู้ถูกจับ และให้ปฏิบัติต่อผู้ถูกจับกุมซึ่งเป็นเด็กอย่างเหมาะสม

(๒) สำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องกำชับให้เจ้าหน้าที่ตำรวจงดเว้นการใช้เครื่องพันธนาการในการจับกุมเด็กทั้งในขณะที่จับกุมและระหว่างควบคุมตัว เพื่อให้การปฏิบัติสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ รวมถึงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

(๓) สำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องกำชับไม่ให้นำตัวเด็กไปไว้ในห้องคุมขัง ในกรณีที่ต้องกำหนดสถานที่ควบคุมตัวเด็กเป็นการเฉพาะ ต้องแยกพื้นที่ควบคุมตัวต่างหากจากผู้ใหญ่

๒.๒.๔ การแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานเจ้าหน้าที่

๑) จากการติดตามและรวบรวมข้อมูลจำนวนเด็กที่ถูกดำเนินคดีจากการใช้เสรีภาพในแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมของศูนย์ [REDACTED] พบว่า นับตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๓ ถึงเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๖ มีเด็กถูกดำเนินคดีแล้วอย่างน้อย ๒๘๖ คน รวม ๒๑๕ คดี^๒ สิ้นสุดไปแล้ว ๗๓ คดี และยังอยู่ในกระบวนการพิจารณาชั้นต่าง ๆ ๑๔๒ คดี^๓ พบเด็กบางรายถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในหลายคดี โดยสามารถแยกข้อมูลการดำเนินคดีที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

๑.๑) ประมาณสามในสี่ของฐานความผิดที่ใช้ดำเนินคดีมาจากความผิดฐานฝ่าฝืนข้อกำหนดที่ออกตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘

๑.๒) เด็ก ๒๐ คน ถูกดำเนินคดีในฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ รวม ๒๓ คดี เป็นคดีที่อยู่ในศาลชั้นต้น ๘ คดี ศาลอุทธรณ์ ๓ คดี และคดีสิ้นสุดแล้ว ๔ คดี โดยคดีที่สิ้นสุดแล้วทั้งหมดเป็นกรณีที่เด็กยอมเข้ากระบวนการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓

๑.๓) เด็ก ๓ คน ถูกดำเนินคดีในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ (ความผิดฐานยุยงปลุกปั่น) รวม ๓ คดี^๔ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก ๒ คดี (คดีหนึ่งมีคำพิพากษาให้รอกการลงโทษและอีกคดีอยู่ระหว่างอุทธรณ์คำพิพากษา) และมีคำสั่งให้เข้าสู่กระบวนการมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ๑ คดี

๑.๔) หากนับเฉพาะการชุมนุมของ [REDACTED] บริเวณแยกดินแดง ในระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม ๒๕๖๔ พบว่ามีเด็กที่ถูกจับกุมและดำเนินคดีอย่างน้อย ๒๑๐ คน รวม ๑๐๔ คดี โดยมีเด็กอายุ ๑๒ ปี ถูกจับกุมในช่วงนี้ด้วย^๕

/๒) จากการ...

^๒ จาก “สถิติเยาวชนถูกดำเนินคดีจากการแสดงออกและการชุมนุม ปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๖”, ศูนย์ [REDACTED] ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖, สืบค้นจาก [https://\[REDACTED\]](https://[REDACTED]) สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๖

^๓ จาก “สถานการณ์ ‘คดีทางการเมืองของเด็กเยาวชน’ จากมุมมองทนายความ: บทเรียนจากคดี สู้ปัญหา ในกระบวนการยุติธรรม และข้อเสนอแนะ”, ศูนย์ [REDACTED] ๒๐ กันยายน ๒๕๖๖, สืบค้นจาก [https://\[REDACTED\]](https://[REDACTED]) สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

^๔ จาก “สถิติคดีมาตรา 116 “ยุยงปลุกปั่น” ปี 2563-66”, ศูนย์ [REDACTED] ๔ กันยายน ๒๕๖๖, สืบค้นจาก [https://\[REDACTED\]](https://[REDACTED]) สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖

^๕ จาก “#มีอบ13ก้นยา จับกุม 11 ราย เป็นสื่ออิสระ-แพทย์อาสา รวม 3 ราย ทั้งยังจับเด็ก 12 ปี หลังปั่นจักรยานมาดุม็อบ”, ศูนย์ [REDACTED] ๑๔ กันยายน ๒๕๖๔, สืบค้นจาก [https://\[REDACTED\]](https://[REDACTED]) สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๖

๒) จากการติดตามและเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมของเด็ก ระหว่างปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ โดยศูนย์ [REDACTED] พบว่า ในการจับกุมเด็กในพื้นที่การชุมนุมโดยอาศัยเหตุเรื่องการกระทำผิดซึ่งหน้า เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอในการตรวจสอบว่าผู้ถูกจับกุมเป็นบุคคลที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปีหรือไม่ ทำให้เด็กที่ถูกจับกุมถูกควบคุมตัวรวมกับผู้ถูกจับกุมที่เป็นผู้ใหญ่ ถูกรัดข้อมือด้วยสายรัดพลาสติกระหว่างควบคุมตัว หลายรายถูกจับกุมโดยใช้ความรุนแรงเกินกว่าเหตุ ถูกยิงด้วยกระสุนยาง ไม่ได้รับการแจ้งสิทธิระหว่างจับกุม เด็กบางรายที่ถูกจับกุมและได้รับบาดเจ็บไม่ได้รับการรักษาพยาบาลโดยทันที โดยพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นบ่อยครั้งในห้วงการชุมนุมของกลุ่มทะลุแก๊ซ บริเวณแยกดินแดง อีกทั้งเมื่อเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบการจับกุมที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลกลับมีคำสั่งว่าเป็นการจับกุมโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยทนายความที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่เด็กได้ให้ความเห็นต่อการพิจารณาของศาลว่า กระบวนการตรวจสอบการจับกุมในหลายคดี ศาลจะพิจารณาเพียงแค่ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ควบคุมตัวเด็กที่ถูกจับกุมเกินกว่า ๒๔ ชั่วโมงหรือไม่เท่านั้น

๓) จากการรวบรวมข้อมูล [REDACTED]

พบพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจและบุคลากรทางการศึกษาที่อาจส่งผลเป็นการคุกคามหรือสร้างความหวาดกลัวต่อเด็กที่ออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมทั้งในพื้นที่สาธารณะและสถานศึกษา ในระหว่างปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๖ หลายรูปแบบ โดยสามารถแบ่งตามลักษณะของผู้กระทำได้ดังนี้

๓.๑) พฤติกรรมในลักษณะข่มขู่ คุกคาม จำกัดหรือขัดขวางการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมของเด็กโดยบุคลากรทางการศึกษา ปรากฏอย่างแพร่หลายในโรงเรียนทั่วประเทศกว่า ๑๐๐ กรณี โดยเฉพาะในช่วงปี ๒๕๖๓ และค่อย ๆ ลดจำนวน

/ลงมาในช่วง...

^๖ คืบค้นจากข้อมูลที่มีการเผยแพร่บนเว็บไซต์ของศูนย์ [REDACTED] สืบค้นจาก [https://\[REDACTED\]](https://[REDACTED])

^๗ คืบค้นจากข้อมูลที่มีการเผยแพร่บนเว็บไซต์ของ [REDACTED] สืบค้นจาก [https://www.\[REDACTED\]](https://www.[REDACTED])

^๘ จาก “คดีเยาวชน ทะลุแก๊ซ ทะลุ 100 ย่านดินแดง: มุมมองทนายความต่อการปกป้องสิทธิเด็ก” ศูนย์ [REDACTED] ๑๔ กันยายน ๒๕๖๔, สืบค้นจาก [https://\[REDACTED\]](https://[REDACTED]) สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๖

ลงมาในช่วงปี ๒๕๖๔ - ๒๕๖๖ ตามลำดับ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะกระทรวงศึกษาธิการมีหนังสือสั่งการให้สถานศึกษาในสังกัดเปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแสดงออกต่อปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้พฤติการณ์ที่ปรากฏส่วนใหญ่มักแสดงออกในรูปแบบของการสั่งห้ามทั้งด้วยลายลักษณ์อักษรและด้วยวาจา ไม่ให้นักเรียนแสดงสัญลักษณ์การชูสามนิ้วและการผูกโบว์ขาว หรือห้ามการทำกิจกรรมทางการเมืองและการเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาในระบบการศึกษา รวมทั้งยังพบการขัดขวางโดยใช้กำลังกระทำต่อร่างกายและทรัพย์สินของนักเรียน การตำหนิหรือด่าทอด้วยถ้อยคำรุนแรง การยึดอุปกรณ์และสิ่งของที่ใช้แสดงออก การข่มขู่ว่าจะแจ้งผู้ปกครองหรือลงโทษนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการตัดคะแนนความประพฤติ ทำทัณฑ์บน หรือไล่ออกจากโรงเรียน การเรียกนักเรียนเข้าพบเพื่อตักเตือนหลังจากแสดงออกหรือทำกิจกรรมทางการเมือง การจัดกิจกรรมอื่นทับซ้อนกับกิจกรรมการแสดงออกทางการเมืองของนักเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า มีการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาภายในโรงเรียนเพื่อสอดส่องและกวดขันนักเรียนไม่ให้มีการแสดงออกทางการเมืองด้วย

ทั้งนี้ เมื่อปี ๒๕๖๕ ผู้แทนของกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ข้อมูลกับ ██████████ แม้แต่จะสามารถส่งเรื่องร้องเรียนกรณีการละเมิดสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการชุมนุมในพื้นที่โรงเรียนไปยัง “ศูนย์ความปลอดภัย กระทรวงศึกษาธิการ” ได้ก็ตาม แต่ศูนย์ความปลอดภัยฯ ยังไม่เคยได้รับเรื่องร้องเรียนจากเด็กนักเรียน ขณะที่ผู้แทนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า ยังไม่เคยได้รับเรื่องร้องเรียนว่ามีเด็กต้องการความคุ้มครองจากการถูกคุกคามหลังจากการมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงเช่นเดียวกัน^๔

๓.๒) พฤติการณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อาจส่งผลเป็นการข่มขู่ คุกคาม และกวดขันเด็กที่ออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม ปรากฏมาโดยตลอดตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ โดยในช่วงแรก ๆ ที่มีการจัดกิจกรรมหรือการใช้เสรีภาพในการแสดงออกอย่างแพร่หลายในโรงเรียนและสถานศึกษา มักพบเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งในและนอกเครื่องแบบเข้าไปถ่ายภาพนักเรียนหรือนักศึกษาที่จัดกิจกรรม หลายกรณีมีการเรียกให้นักเรียนหรือนักศึกษาที่เป็นผู้จัดกิจกรรมเข้าพบพร้อมกับบุคลากรทางการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อสอบถามข้อมูลภายหลังการจัดกิจกรรม ในระยะหลังเจ้าหน้าที่ตำรวจเริ่มเดินทางไปที่บ้านพักหรือภูมิลำเนาเพื่อสอบถามข้อมูลและพูดคุยกับครอบครัว ญาติ หรือบุคคลรอบตัวของนักเรียนและนักศึกษาที่เป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมเรียกร้อง การชุมนุม หรือนักเรียนที่ใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองบนสื่อสังคมออนไลน์ โดยบางกรณีเจ้าหน้าที่

/ตำรวจ...

^๔ ข้อมูลจากรายงาน เรื่อง “สิทธิของเด็กที่จะชุมนุมประท้วงโดยสันติในประเทศไทย” จัดทำและเผยแพร่โดย ██████████ ๒๕๖๖

ตำรวจอ้างว่า “มาเยี่ยม” หรือ “มาทำความเข้าใจ” เด็กบางคนถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจโทรศัพท์สอบถามข้อมูลและตักเตือนไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหรือการชุมนุมอื่น นอกจากนี้ยังพบการเฝ้าติดตามเด็กที่เคยร่วมกิจกรรมทางการเมืองไปยังสถานที่ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องโดยอ้างว่าเป็น “บุคคลเฝ้าระวัง” ด้วย

๓. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรณีตามคำร้องมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า นับตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ เป็นต้นมา ผู้ถูกร้องได้กระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อเด็กที่ออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมหรือไม่ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

๓.๑ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งเป็นหนังสือสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม ได้กำหนดว่า เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี และยังได้กำหนดรับรองสิทธิของเด็กในส่วนอื่น ๆ ไว้ว่า ในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็กนั้น ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก (The Best Interest of the Child) เด็กที่สามารถมีความคิดเห็นเป็นของตนเองได้แล้ว มีสิทธิแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีในทุก ๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็ก เด็กมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการสมาคม และเสรีภาพในการชุมนุม เด็กจะไม่ถูกแทรกแซงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายในความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว บ้าน รวมทั้งจะไม่ถูกกระทำโดยไม่ชอบต่อเกียรติและชื่อเสียง เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมถึงจากการทำร้าย การกระทำอันมิชอบ หรือการปฏิบัติโดยประมาท เด็กย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากการถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยพลการ การจับกุม กักขัง หรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย โดยจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายและให้มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างเหมาะสม เด็กที่ถูกลิดรอนเสรีภาพมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและเคารพต่อศักดิ์ศรีความมนุษย์ จะต้องถูกแยกและได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ เด็กที่ถูกตั้งข้อกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมายย่อมได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย และต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาในทันที ทั้งโดยทางตรงหรือผ่านผู้ปกครองตามกฎหมาย

๓.๒ นอกจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแล้ว พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๕๖ ก็ได้กำหนดหลักการที่สอดคล้องกันไว้ด้วยว่า การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใด ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยเฉพาะต้องคุ้มครองเด็กให้พ้นจากการใช้ความรุนแรงและการถูกทำร้าย รวมถึงต้องเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติที่มีผลกระทบต่อเด็ก

ในด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้กำหนดห้ามไม่ให้จับกุมเด็ก (ผู้ที่อายุ

/ต่ำกว่า ๑๕ ปี...

ต่ำกว่า ๑๕ ปี) ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล ส่วนการจับกุมเยาวชน (ผู้ที่อายุ ๑๕ ปีขึ้นไปจนถึง ๑๘ ปี) ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการจับกุมให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งแก่เด็กหรือเยาวชนนั้นว่าต้องถูกจับ และแจ้งข้อกล่าวหาพร้อมทั้งสิทธิตามกฎหมายให้ทราบ แล้วนำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับทันที การจับกุมและควบคุมเด็กหรือเยาวชนต้องกระทำโดยละมุนละม่อม คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่เป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน ห้ามไม่ให้ใช้วิธีการควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น รวมทั้งไม่ให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ เว้นแต่มีความจำเป็นอย่างยั้งอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้ เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาลให้ศาลตรวจสอบว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากการจับเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไป นอกจากนี้ยังห้ามไม่ให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ต้องหานั้นไว้ปะปนกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ และห้ามไม่ให้ควบคุมไว้ในห้องขังที่จัดไว้สำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ด้วย

๓.๓ ประเด็นการจับกุมเด็กที่ออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพในการชุมนุม

๑) ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ในช่วงที่เด็กออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมอย่างแพร่หลายในพื้นที่สาธารณะ ระหว่างปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ ได้พบกรณี que เจ้าหน้าทีตำรวจใช้กำลังเข้าจับกุมเด็กด้วยความรุนแรงเกินกว่าเหตุเป็นจำนวนมาก บางรายไม่ได้รับการแจ้งสิทธิระหว่างจับกุม พบการรัดข้อมือเด็กด้วยสายรัดพลาสติกระหว่างควบคุมตัว และโดยส่วนใหญ่แล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอในการตรวจสอบว่าผู้ถูกจับกุมเป็นบุคคลที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปีหรือไม่ ทำให้เด็กเหล่านั้นถูกควบคุมตัวรวมกับผู้ถูกจับกุมที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นบ่อยครั้งในห้วงการชุมนุมของกลุ่มทะลุแก๊ซ บริเวณแยกดินแดง เมื่อเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม ๒๕๖๔

๒) พิจารณาแล้วเห็นว่า พฤติการณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกิดขึ้นนี้ถือเป็นการกระทำที่ขัดกับกรอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กในขั้นตอนการจับกุมและควบคุมตัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ นอกจากนี้ ยังถือเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับ “หลักประโยชน์สูงสุด

/ของเด็ก”...

ของเด็ก” ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยเฉพาะในเรื่องการคุ้มครองเด็กให้พ้นจากการใช้ความรุนแรงและการถูกทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งในประเด็นนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เคยมีข้อวินิจฉัยแล้วว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจในลักษณะนี้เป็นการกระทำอันละเมิดสิทธิมนุษยชนของเด็ก โดยได้มีข้อเสนอแนะมาตรการในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๒๐๓ - ๒๑๔/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔ ไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อให้ปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในเรื่องการจับกุมและควบคุมตัวเด็กในสถานการณ์ชุมนุมให้สอดคล้องกับกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนแล้ว อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ยังไม่มีการดำเนินการตามข้อเสนอแนะดังกล่าว จึงเห็นควรเน้นย้ำประเด็นนี้ไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติอีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งขอให้แจ้งผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะตามรายงานผลการตรวจสอบข้างต้นด้วย

๓) สำหรับประเด็นกระบวนการพิจารณาตรวจสอบการจับกุมโดยศาลเยาวชนและครอบครัว ตามมาตรา ๗๓^{๑๐} แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งผู้ร้องขอให้ตรวจสอบว่าศาลได้พิจารณาดำเนินการไปโดยสอดคล้องกับกฎหมายหรือไม่นั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า กระบวนการดังกล่าวเป็นเรื่องเฉพาะของศาลที่จะมีคำสั่งเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของการจับกุมและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยถือเป็นการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยข้อเท็จจริงประกอบข้อกฎหมายตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรตุลาการ จึงเป็นกรณีตามมาตรา ๓๙ (๑) และ (๒) ประกอบมาตรา ๓๙ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งบัญญัติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสั่งยุติเรื่อง หากเป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือเรื่องที่ศาลมีคำพิพากษา คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยเสร็จเด็ดขาดแล้ว หรือเป็นเรื่องที่ไม่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

/๓.๔ ประเด็น...

^{๑๐} มาตรา ๗๓ เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาล ให้ศาลตรวจสอบว่าเป็นเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากการจับเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไป ถ้าเด็กหรือเยาวชนยังไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ให้ศาลแต่งตั้งให้ และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนศาลอาจมีคำสั่งห้ามอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลหรือองค์กรที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดี โดยกำหนดให้บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปพบพนักงานสอบสวนหรือพนักงานคุมประพฤติหรือศาล แล้วแต่กรณี

๓.๔ ประเด็นการดำเนินคดีทางอาญากับเด็ก เนื่องจากการแสดงออกและการชุมนุม

๑) ข้อเท็จจริงจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติระบุว่า มีเด็กถูกดำเนินคดีนับตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ ถึงเดือนมกราคม ๒๕๖๖ รวม ๓๐๓ คน จาก ๑๔๗ คดี สอดคล้องกับข้อมูลสถิติเด็กที่ถูกดำเนินคดีจากการแสดงออกและการชุมนุมนับตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๓ ถึงเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๖ ที่จัดทำโดยศูนย์ [REDACTED] ซึ่งระบุว่า มีเด็กถูกดำเนินคดีอย่างน้อย ๒๘๖ คน จาก ๒๑๕ คดี โดยหากพิจารณาในรายละเอียดพบว่า มีเด็กบางรายถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหลายคดี และฐานความผิดที่นำมาใช้ดำเนินคดีส่วนใหญ่มีโทษจำคุก ในจำนวนนี้มีหลายฐานความผิดที่กำหนดโทษไว้สูง เช่น ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๔๐ มาตรา ๒๑๘ มาตรา ๒๒๑ เป็นต้น อีกทั้งประมาณสามในสี่ของคดีทั้งหมดเป็นการดำเนินคดีในความผิดฐานฝ่าฝืนข้อกำหนดที่ออกตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ ในห้วงที่นายกรัฐมนตรีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19

๒) จากข้อเท็จจริงดังกล่าวเห็นว่า แม้การดำเนินคดีกับเด็กที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดจะถือเป็นการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามหน้าที่และอำนาจ แต่การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว โดยเฉพาะการดำเนินคดีกับเด็กในความผิดฐานฝ่าฝืนข้อกำหนดที่ออกตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เคยวินิจฉัยแล้วว่า เป็นกฎหมายที่มีแนวโน้มจะถูกนำไปใช้บังคับห้ามการชุมนุมแบบเหมารวม และโดยเด็ดขาด^{๑๑} รวมไปถึงการดำเนินคดีกับเด็กในความผิดอันเป็นผลโดยตรงจากการแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ หรือการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ นั้น ในด้านหนึ่งก็อาจส่งผลเป็นการสร้างความยากลำบาก ความรู้สึกกังวลใจ และความหวาดกลัว (chilling effect) ต่อเด็กที่ถูกดำเนินคดีที่จะแสดงความคิดเห็นและเข้าร่วมการชุมนุมในอนาคต ตลอดจนอาจสร้างผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของเด็กในทางอ้อม โดยเฉพาะเด็กที่ออกมาแสดงความคิดเห็นและเข้าร่วมการชุมนุมภายใต้ขอบเขตสิทธิและเสรีภาพที่ตนได้รับความคุ้มครองตามครรลองในระบอบประชาธิปไตย เพราะกลัวที่จะถูกดำเนินคดีซ้ำอีก

๓) นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงฐานความผิดที่เจ้าหน้าที่ตำรวจนำมาใช้ดำเนินคดีต่อเด็ก ที่โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นความผิดฐานฝ่าฝืนข้อกำหนดซึ่งออกตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ อันเป็นห้วงเวลาที่การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วประเทศเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 ยังคงมีผลใช้บังคับอยู่ แต่โดยที่ต่อมาสถานการณ์

/การแพร่ระบาด...

^{๑๑} ความเห็นดังกล่าวปรากฏอยู่ในรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ ๒๐๓ - ๒๑๔/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔ กรณีการชุมนุมทางการเมืองในระหว่างเดือนกรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๔ (หน้าที่ ๒๒)

การแพร่ระบาดของโรคดังกล่าวได้คลี่คลายลงจนเป็นปกติและนายกรัฐมนตรีได้ยกเลิกการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินแล้วตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ ดังนั้น คดีที่ยังคงค้างอยู่ในกระบวนการพิจารณาคดีชั้นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ หรือการพิจารณาคดีของศาล จึงอาจไม่มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการต่อไปอีก หากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเลือกที่จะดำเนินคดีกับเด็กโดยอาศัยฐานความผิดดังกล่าวต่อไป อาจก่อให้เกิดผลกระทบในหลายด้านตามมา ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการสร้างภาระต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ หรือแม้แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กจากการถูกดำเนินคดีและต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีความซับซ้อนและมีขั้นตอนหรือกระบวนการที่มากกว่ากระบวนการดำเนินคดีอาญาโดยปกติของผู้ใหญ่ ซึ่งย่อมก่อภาระด้านค่าใช้จ่าย อาจส่งผลเสียต่อสภาพจิตใจ รวมถึงทำให้เสียเวลาและโอกาสในการดำเนินชีวิตตามปกติของเด็กในช่วงวัยดังกล่าวด้วย

๔) ในทำนองเดียวกัน หากพิจารณาถึงการดำเนินคดีกับเด็กที่ออกมาชุมนุม แสดงความคิดเห็น หรือแสดงออกเพื่อวิพากษ์วิจารณ์หรือเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางสังคม เศรษฐกิจ หรือโครงสร้างอำนาจทางการเมือง ดังเช่นที่ปรากฏตามรายงานฉบับนี้ จะเห็นได้ว่าเกือบทั้งหมดไม่ได้เป็นคดีที่มีลักษณะร้ายแรง ออกอาจ สะเทือนขวัญ สร้างความหวาดกลัวและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน หรือเป็นอาชญากรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง เพียงแต่เป็นการกระทำโดยมีมูลเหตุจูงใจทางการเมืองอันมีเป้าหมายเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยอาจปฏิเสธไม่ได้ว่ามีเด็กบางส่วนได้ใช้เสรีภาพอย่างเกินสัดส่วนไปบ้าง แต่เมื่อคำนึงถึงช่วงวัยของเด็กที่อาจขาดการตรึกตรองในการกระทำของตนอย่างรอบด้าน ประกอบกับแรงกดดันทางเศรษฐกิจและสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมช่วงเวลานั้น รวมทั้งหากพิจารณาซึ่งนำหน้ากันอย่างถี่ถ้วนเพื่อประเมินผลประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากการดำเนินคดีกับเด็กกับผลกระทบที่เกิดขึ้นหากปล่อยให้เด็กที่ถูกดำเนินคดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปจนจบสิ้นกระบวนการทุกรายแล้ว ย่อมเล็งเห็นได้ว่าจะไม่เกิดผลดีต่อเด็ก และอาจเป็นการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับ “หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก” ตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยเฉพาะต่อเด็กที่ถูกดำเนินคดีหลายคดี ซึ่งจะต้องเข้าสู่กระบวนการเหล่านี้ซ้ำอีกเรื่อย ๆ ทุกคดี ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นควรมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเด็นนี้ไปยังสภาผู้แทนราษฎรและหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหามานี้ต่อไป

๓.๕ ประเด็นการข่มขู่คุกคามเด็ก

๑) จากการตรวจสอบพบว่า ตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ เป็นต้นมา ได้ปรากฏพฤติการณ์ของผู้ถูกร้องที่อาจส่งผลเป็นการคุกคามหรือสร้างความหวาดกลัวต่อเด็กที่ได้ออกมาใช้หรือที่จะออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมทั้งในพื้นที่สาธารณะและสถานศึกษา ในหลายรูปแบบ โดยในกรณีของผู้ถูกร้องที่เป็นบุคลากรทางการศึกษานั้น ปรากฏมากกว่า ๑๐๐ กรณี ซึ่งมักแสดงออกในลักษณะของการสั่งห้าม ขัดขวาง ข่มขู่ ใช้กำลังกระทำต่อร่างกายและทรัพย์สินของนักเรียน ตำหนิหรือด่าทอด้วยถ้อยคำรุนแรง ยึดอุปกรณ์และสิ่งของ เรียกนักเรียนไปตักเตือน เป็นการส่วนตัว หรืออนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาสอดส่องและกดดันนักเรียนภายในโรงเรียน โดยมีเป้าหมายไม่ให้นักเรียนทำกิจกรรมทางการเมืองหรือการเรียกร้องต่าง ๆ ส่วนกรณีของผู้ถูกร้องที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ มักพบว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งในและนอกเครื่องแบบเข้าไปถ่ายภาพนักเรียนที่จัดกิจกรรมในพื้นที่สถานศึกษา กดดันผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาไม่ให้นักเรียนจัดกิจกรรม เข้าไปสอบถามข้อมูลและพูดคุยกับครอบครัว ญาติ หรือบุคคลรอบตัวของนักเรียนที่เป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมที่บ้านพักหรือภูมิลำเนาเพื่อโน้มน้าวไม่ให้จัดหรือเข้าร่วมกิจกรรมและการชุมนุม โทรศัพท์สอบถามข้อมูลและตักเตือนเด็กไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหรือการชุมนุมอื่น รวมทั้งการเฝ้าติดตามเด็กที่เคยร่วมกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

๒) ทั้งนี้ จากข้อมูลของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ได้ติดตามสถานการณ์การชุมนุมและการแสดงความคิดเห็นของประชาชน นับตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ เป็นต้นมา^{๑๖} พบว่า โดยส่วนใหญ่แล้วเด็กที่ออกมาชุมนุม แสดงความคิดเห็น หรือแสดงออกเพื่อวิพากษ์วิจารณ์หรือเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ได้ใช้สิทธิและเสรีภาพภายใต้ขอบเขตที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ตามรัฐธรรมนูญ และหนังสือสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี ดังนั้น การที่ผู้ถูกร้องได้กระทำการในลักษณะสั่งห้าม ขัดขวาง ข่มขู่ ตักเตือน ติดตามหรือเฝ้าสอดส่องเข้าไปในพื้นที่ส่วนตัวของเด็กที่ออกมาใช้หรือที่จะออกมาใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวของตน ทั้งที่เป็นสิ่งที่ประชาชนพึงกระทำได้ตามปกติ นั้น จึงเป็นการกระทำที่ขัดกับหน้าที่พื้นฐานของรัฐที่จะต้องละเว้นไม่เข้าไปแทรกแซงการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยไม่มีเหตุจำเป็น ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อตรงให้เกิดการปิดกั้นการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และเสรีภาพในการชุมนุม รวมทั้งยัง

/เป็นการกระทำ...

^{๑๖} ประมวลข้อมูลในภาพรวมจากรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ประจำปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕ รายงานการเฝ้าระวังสถานการณ์การชุมนุม และรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เกี่ยวกับกรณีการชุมนุมของประชาชน ในระหว่างปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕

เป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของเด็ก กรณีจึงรับฟังได้ว่ามีการกระทำหรือ
ละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๓) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติยังมีความเห็นว่า นอกจากการกระทำที่เป็น
การละเมิดสิทธิมนุษยชนของเด็กดังที่ปรากฏข้างต้น จะก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพจิตใจของเด็ก
ไม่ว่าจะเป็นความเครียด ความกังวล ความหวาดระแวงหรือความกลัว ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่
ของรัฐที่ไม่สอดคล้องกับ “หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก” ตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และ
พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ ด้วยแล้ว การกระทำในลักษณะดังกล่าวยังอาจก่อให้เกิดผลเสีย
ตามมาอีกหลายด้าน โดยเฉพาะการสร้างความไม่เชื่อใจต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความไม่เชื่อมั่นต่อ
ความเป็นกลางของการดำเนินกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งอาจทำให้เด็กเกิดความโกรธแค้นจนมีทัศนคติ
ที่ไม่ดีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะเป็นการขยายปัญหาให้รุนแรงมากขึ้น และไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อประเทศ
ในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นควรมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไข
การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

๔. มติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในคราวประชุม
ด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๔๒/๒๕๖๖ เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๖ จึงมีมติ ดังนี้

๔.๑ ประเด็นการจับกุมเด็กที่ออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพในการชุมนุม
เห็นว่า ผู้ถูกร้องได้กระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อเด็ก

๔.๒ ประเด็นกระบวนการพิจารณาตรวจสอบการจับกุมโดยศาลเยาวชนและครอบครัว
ตามมาตรา ๗๓ แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว
พ.ศ. ๒๕๕๓ นั้น เห็นว่า เป็นกรณีตามมาตรา ๓๙ (๑) และ (๒) ประกอบมาตรา ๓๙ วรรคสอง แห่ง
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งบัญญัติ
ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสั่งยุติเรื่อง

๔.๓ ประเด็นการดำเนินคดีทางอาญากับเด็ก เนื่องจากการแสดงออกและการชุมนุม
เห็นว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการต่อไปอีก เนื่องจากอาจสร้างผลเป็นการจำกัดสิทธิและ
เสรีภาพของเด็กในทางอ้อม ก่อให้เกิดผลกระทบในหลายด้านต่อเด็ก รวมทั้งอาจเป็นการปฏิบัติ
ที่ไม่สอดคล้องกับ “หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก” ตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและ
พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖

/๔.๔ ประเด็น...

๔.๔ ประเด็นการข่มขู่คุกคามเด็ก เห็นว่า ผู้ถูกร้องได้กระทำหรือละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อเด็ก

๔.๕ ให้เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิด สิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อสำนักงานตำรวจ แห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ และเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนต่อสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม และกระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๑) และ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๑) และ (๓) ประกอบมาตรา ๓๖ และมาตรา ๔๒ ดังนี้

๔.๕.๑ มาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิด สิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๑) ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติดำเนินการ ดังนี้

๑.๑) กำชับให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกนายใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งใน การใช้กำลังจับกุมผู้ชุมนุม โดยต้องตรวจสอบก่อนในเบื้องต้นเท่าที่สามารถกระทำได้ว่าลักษณะของผู้ที่ กำลังจะถูกจับกุมเป็นบุคคลที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปีหรือไม่ หรือหากไม่สามารถดำเนินการได้ก็ให้ตรวจสอบ ในทันทีหรือในโอกาสแรกหลังจากที่มีการจับกุม อีกทั้งให้กำชับการปฏิบัติในการจับกุมเด็กและเยาวชน ว่าจะต้องกระทำโดยละมุนละม่อม คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และพอสมควรแก่เหตุกับพฤติการณ์ ของผู้ถูกจับ ต้องแจ้งให้ผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องและเยาวชนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมและสถานที่ ที่ถูกควบคุมตัวทันที รวมทั้งให้ปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวอย่างเหมาะสมและเป็นไปตาม บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนอย่างเคร่งครัดด้วย

๑.๒) กำชับให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกนายงดเว้นการใช้เครื่องพันธนาการ กับเด็กและเยาวชนทั้งในขณะที่จับกุมและระหว่างควบคุมตัว เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปโดยสอดคล้องกับ หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ รวมถึงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

๑.๓) กำชับการปฏิบัติงานของหน่วยงานในสังกัดทุกหน่วย ไม่ให้นำตัว เด็กไปไว้ในห้องคุมขัง โดยต้องจัดหาสถานที่ควบคุมตัวเด็กเป็นการเฉพาะ และแยกพื้นที่ควบคุมตัว ไม่ให้ปะปนกับผู้ถูกจับกุมที่เป็นผู้ใหญ่

๑.๔) กำชับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกนาย ให้งดเว้นการเข้าไป ติดตาม สอดส่อง สอบถามข้อมูล พุดคุยในลักษณะข่มขู่ ตักเตือน หรือวิพากษ์วิจารณ์การกระทำที่เป็น

การใช้สิทธิและเสรีภาพอันพึงกระทำได้ตามรัฐธรรมนูญ รวมทั้งงดเว้นการกระทำใด ๆ ที่เป็นการรบกวนพื้นที่ชีวิตส่วนตัวของประชาชนจนเกินกว่าเหตุ หากไม่มีเหตุผลอันสมควรตามกฎหมาย โดยเฉพาะต่อประชาชนซึ่งได้แสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกในรูปแบบอื่นใดที่แตกต่างจากนโยบายรัฐบาล

๑.๕) เร่งรัดการสืบสวนหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อเด็กและเยาวชนที่ออกมาใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมในช่วงระหว่างปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ ที่เข้าข่ายลักษณะการกระทำตามรายงานผลการตรวจสอบฉบับนี้ โดยเฉพาะในเรื่องการจับกุมและการข่มขู่คุกคามเด็กและเยาวชน หากพบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ใดกระทำการดังกล่าว ก็ให้ดำเนินการลงโทษตามสัดส่วนของความรับผิดชอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนและป้องปรามเจ้าหน้าที่ตำรวจรายอื่นให้ใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนอย่างเคร่งครัด

๒) ให้กระทรวงศึกษาธิการทบทวนและเพิ่มเติมมาตรการกำกับดูแลสถานศึกษาในสังกัดเพื่อสร้างหลักประกันไม่ให้เกิดกรณีการข่มขู่ คุกคาม หรือลงโทษนักเรียนที่เข้าร่วมการชุมนุมหรือแสดงออกถึงประเด็นปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งต้องเน้นย้ำให้สถานศึกษาในสังกัดให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนในสถานศึกษาสามารถใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และเสรีภาพในการชุมนุม รวมถึงเปิดรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ

ทั้งนี้ ให้ดำเนินการภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

๔.๕.๒ มาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๑) ให้สภาผู้แทนราษฎรเร่งดำเนินการศึกษาข้อมูลและข้อเท็จจริงในรายละเอียดเกี่ยวกับสถานการณ์ของเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดี อันเป็นผลมาจากการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และเสรีภาพในการชุมนุม ตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ เป็นต้นมา เพื่อตรากฎหมายยุติการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน รวมทั้งการนิรโทษกรรมให้แก่เด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามกฎหมายในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมไม่เป็นภาระกับเด็กจนเกินสมควร รวมถึงมีการคำนึงถึงการปกป้องคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพ และประโยชน์สูงสุดของเด็กตามพันธกรณีของรัฐที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

๒) ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เร่งดำเนินการตามข้อเสนอแนะที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เสนอไว้จากผลการประชุมเพื่อแสวงหาทางออกและจัดทำข้อเสนอแนะ “สิทธิเด็กในสถานการณ์

การประชุม (กรณีสามเหลี่ยมดินแดง)” เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔ และการประชุมติดตาม
ความคืบหน้าการดำเนินงาน เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ โดยเฉพาะการลงพื้นที่สังเกตการณ์
การประชุมในแต่ละครั้ง เพื่อสอดส่องดูแล และร่วมกันวางแนวปฏิบัติต่อกันในพื้นที่การประชุมให้เป็นไป
อย่างเหมาะสม รวมทั้งต้องสอดคล้องกับกฎหมายและหลักสากล

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์

นางปรีดา คงแป้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี

นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์

นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช

นายวสันต์ ภัยหลีกลี้

นางสาวสุภัทรา นาคะผิว

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

